

ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ XIX–XX СТ.

УДК 37:737 (477)

DOI 10.35433/history.112025

Альошина Оксана,

кандидат історичних наук, доцент кафедри
філософії та культурного менеджменту,

Національний університет

«Острозька академія»,

oksana.alioshyna@oa.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0893-3791>

ResearcherID: AAX-8161-2020

(<http://www.researcherid.com/rid/AAX-8161-2020>)

МІСІОНЕРСЬКИЙ ТА БЛАГОДІЙНИЙ НАПРЯМИ РОБОТИ СВЯТО-ВОЛОДИМИРСЬКОГО БРАТСТВА КИЇВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

Анотація

*Мета статті полягає в аналізі благодійницької та місіонерської діяльності Свято-Володимирського братства. Ці напрямки належали до пріоритетних у його функціонуванні, та відображали прагнення російської влади закріпити на території Правобережної України та Галичини (в умовах Першої світової війни) православне віросповідання. **Методологія** роботи ґрунтується на принципах історизму. В ході написання роботи були використані загальнонаукові та спеціально-історичні методи: критичний, аналітичний, синтезу та узагальнення. **Наукова новизна** – на основі маловідомих архівних документів проаналізовано місіонерську діяльність товариства серед євреїв, уведени до наукового обігу кількісні показники так званих «вихрестів». Розкрито основні аспекти благодійницької діяльності братства в умовах Першої світової війни.*

Висновки. *Нові економічні умови, які пов'язувались із результатами реформування Російської імперії, швидкими темпами модернізації вимагала від влади як додаткових капіталовкладень так і наявності максимально лояльного населення на доволі неспокійних «околицях», до яких належала й Київщина, як частина Правобережної України. Відродження релігійних інституцій, що в першій половині століття сприймались як «чужі», стало частиною імперського плану із побудови нового зразка лояльності та ідентичності «руського мира», в якому*

православ'ю належить помітне місце. Прагнення частини євреїв вийти за межі традиційних обмежень, які пов'язувались із іудаїзмом та перетворювали їх на «чужих» виявились співзвучними до завдань, які покладались на братства в контексті їх місіонерської діяльності.

Благодійність братств в умовах Першої світової війни мала під собою цілком прагматичне підґрунтя. У такий спосіб російська влада розраховувала на лояльність галицьких греко-католиків (з далекоюсяжними перспективами їх переходу до православного віросповідання).

***Ключові слова:** національна політика, православна церква, місіонерство, православне братство, благодійність, Київська губернія, Перша світова війна.*

Постановка проблеми. Лібералізація всіх сфер життя Російської імперії, спричинена початком великих реформ у 60-х рр. XIX ст., викликала потребу у встановленні контролю в релігійній сфері та формуванні нових підходів у національній політиці. В російському політичному проєкті цього періоду ключове місце належало православ'ю. Для закріплення за ним домінуючого положення у доволі неспокійному регіоні, (а Січневе Польське повстання 1863 р. зайвий раз нагадало всім про місцеву специфіку), царський уряд вирішує відродити діяльність православних братств. У травні 1864 р. з'являються офіційні «Основні правила для заснування православних церковних братств», якими визначались засади їх функціонування (ЦДІАУ, ф. 127, оп. 667, спр. 499, арк. 1зв). Законодавчо унормувавши процес відновлення православних церковних братств, уряд Російської імперії, під власним контролем, зобов'язав їх займатися просвітницькою роботою, спрямованою на навернення місцевого населення у православ'я. Місіонерська складова діяльності братств залишається малодослідженою темою в цілому, й зокрема, серед євреїв, що в значній кількості проживали на території Правобережжя та сповідували іудаїзм. Цим пояснюється авторське зацікавлення проблемою та зосередження уваги на особливостях її розв'язання у період від початку 70-х рр. XIX ст. Інший ракурс дослідження пов'язується із періодом Першої світової війни та залучення Київського братства, під виглядом надання благодійної допомоги, до навернення греко-католиків Галичини у православ'я.

Аналіз досліджень. Умовна «церковна» тематика пережила свій бум на початку 90-х рр. Серед досліджень, які стосувались

православної церкви та її інституцій на прикладі одного історико-географічного (Волині), виділимо монографію С. Жилюка (Жилюк, 1996). Серед аспектів його досліджень, й тематика церковних братств Волинської губернії, в першу чергу, просвітницький напрям їх діяльності (Жилюк, 1994). Наступний період у зацікавленні проблематикою пов'язується із початком другого десятиліття 2000-х рр. Серед аспектів досліджень І. Опрі є й проблеми місіонерської діяльності братств, зокрема й тих, які функціонували в Києві та губернії. Однак, основна увага дослідника сконцентрована на їх роботі із представниками протестантських громад (Опря, 2012). Питання просвітницької діяльності братств Волинської губернії також стали об'єктом наукових зацікавлень О. Сажок (Сажок, 2013).

У дослідженні М. Казакова (2016) проаналізовано причини занепаду православних братств на території Правобережжя в цілому, та зокрема, Київщини від моменту приєднання цих територій до складу Російської імперії. Автор статті наводить висновки відомих дослідників так званого Південно-Західного та Північно-Західного краю Російської імперії – М. Кояловича та Ф. Лебедінцева, щодо причин зникнення братств саме в цей період – вони, як вияв самоврядування, суперечили суспільному устрою Російської імперії, саме тому інкорпорація українських земель до її складу стала фатальною для братств (Казаков, 2016). Однак, повернення уваги російської влади до братств від моменту початку так званих «великих реформ», з метою можливого використання у власних цілях (зокрема в контексті місіонерської діяльності) а також благодійницька діяльність братств залишалася поза увагою дослідників, що і спонукало до здійснення додаткових пошуків та досліджень у цьому напрямку. У статті представлений матеріал, що базується на використанні архівних джерел Центрального державного історичного архіву України. Додатковим джерелом слугували опубліковані матеріали та періодичні видання, які дали можливість висвітлити дане питання.

Мета статті зосередити увагу на змісті місіонерської та благодійницької діяльності Свято-Володимирського братства Київської губернії від другої половини ХІХ ст. до Першої світової війни.

Виклад основного матеріалу. Свято-Володимирське братство було засноване у Київській губернії 1864 р., з метою протидії

поширенню польського та єврейського впливу, протестантської пропаганди (Прозьт, 1864). Після 49 років існування братство 1914 р. реорганізували у єпархіальне. Головним завданням проголошувалось задоволення «нових потреб краю і боротьби з новими ворогами православ'я і російської народності» (Із єпархиальної хроніки, 1914). 7 січня митрополит Київський та Галицький Флавіан затвердив статут, в якому зазначено основні напрями роботи: 1) відкриття нових та ремонт старих церков, догляд кладовищ, 2) боротьба з пияцтвом, 3) відкриття та підтримка церковнопарафіяльних шкіл, ремісничих та вечірніх класів, проведення в них виховної роботи, 4) влаштування читань на релігійну, історичну та побутову тематику; відкриття бібліотек, книжкових складів, 5) виділення грошової допомоги нужденним, влаштування притулків, лікарень, відкриття кредитних товариств, сільсько-господарських складів з реманентом (Із єпархиальної хроніки, 1914). Для реалізації поставлених завдань відбулася зміна в системі управління братств Київської єпархії. У новопосталій структурі головна роль була закріплена за єпархіальним братством, йому підлягали повітові та парафіяльні. У 1914 р. Київське братство розгорнуло активну діяльність і відкрило 27 парафіяльних відділень, які охопили своєю мережею м. Київ та Київський повіт.

Традиційною (якщо не ключовою) сферою діяльності релігійних інституцій, таких як католицькі ордени або православні братства, від моменту їх появи, виступала місіонерська діяльність. Поліконфесійне та поліетнічне Правобережжя являло собою регіон, який потребував особливої уваги з боку російської влади, в тому числі й у сенсі навернення в православ'я нових вірян, на яких вона могла спиратись. Аналізуючи стан справ у Києві, члени братства відзначали, що окремі євреї виявляли бажання змінити свою віру на православну. В документах, які зберігається в архівах, наголошувалось, що такі євреї піддавалися суворому осуду з боку одновірців і зазнавали утисків та покарань. Це змушувало їх залишати рідні домівки та переховувалися. Внаслідок цього траплялися нечисельні звернення до братства від новонавернених євреїв, щоб отримати прихисток. Члени братства відзначали, що «самі євреї до нас звертаються, тільки б ми не залишалися байдужими», а тому підтримували їх різними засобами, зокрема допомагали прилаштовувати для проживання у Михайлівський

братський монастир, де вони знаходилися на забезпеченні і готувалися прийняти хрещення. Братство визнавало, що виховання «молодого покоління євреїв в наших училищах й гімназіях відхиляє їх від грубого фанатизму своїх батьків і бажанням світського навчання потрохи заохочує до духовного: то ця важлива обставина показує нам, куди мають бути направлені наші намагання, щоб заохотити тих, хто самі туди прагнуть і потребують незначної допомоги суспільства, коли вони залишаються без усяких засобів для існування» (Протокол, 1871, 7, с. 166-167).

З роками кількість прохань євреїв збільшувалася і братство вирішило організувати для них власний притулок. Для такої справи долучилися відомі посадові особи, зокрема граф Д. Шереметьєв надіслав 200 крб. митрополит Арсеній передав на 300 крб., місіонерське товариство – 1500 крб., граф П. Демидов – 300 крб. На отримані кошти братство придбало будинок, який через 2 роки відремонтували і в ньому влаштували притулок і школу (ЦДІАУ, ф. 442, оп. 661, спр. 273, арк. 462). Впродовж 1870-71 рр. православ'я прийняло 25 євреїв, в 1880-81 рр. – 38, в 1884-85 р. – 41 (Отчет, 1890, с. 68-69). Наведені дані свідчать про зростання кількості охрещених євреїв. Проживаючи в притулку, особи до і після приєднання до православ'я отримували одноразову допомогу. Таку допомогу видавали, в переважній більшості, охрещеним євреям, рідше католикам, лютеранам чи розкольникам, якщо вони того потребували. Така ініціатива братства стосовно підтримки новоохрещених була схвалена київським губернатором Н. Гессе, котрий надіслав відношення про те, що губернське управління зобов'язується видавати їм законну грошову допомогу за поданням інформації від єпархіальної консисторії про факт хрещення. Голова братства отримав дозвіл видавати одноразово від 3 до 5 крб. або щомісячну допомогу для бажаних прийняти хрещення (Отчет, 1897, с. 122).

Загалом прослідковувалася тенденція збільшення кількості охрещених, що, в свою чергу, впливало на додаткові витрати братства, пов'язані з утриманням притулку і проживаючих. Впродовж 25 років існування братства витрачено на утримання притулку 6636 крб. 65 коп. і на харчування 3003 крб. 52 коп. Незалежно від цього, братство, мірою своїх можливостей надавало матеріальну допомогу охрещеним «коли вони знаходяться під

страхом гонінь від своїх одновірців і залишаються без усяких засобів для прожиття» (Отчет, 1890, с. 67-68). Певний час братчики підтримували їх і після того, як вони залишали притулок. Встановлена державна допомога виплачувалася лише за умов незначної кількості охрещених. Проте коли їх чисельність зроста, рада братства була змушена здійснювати лише одноразові грошові виплати.

Майбутніх вихрестів наставляли у православній вірі й ознайомлювали з катехизисом, викладали коротке пояснення богослужіння і обрядів церкви за участю священника М. Руткевича і охрещеного єврея А. Волобринського. Охрещених не лише забезпечували грошима, а й молитовниками і посібниками для практичного ознайомлення з основами віри (Отчет, 1902, с. 5-6).

У завданнях братства фіксувалося допомагати одноразово «окремим учням, які заслуговували уваги за своє ревне ставлення до науки і належну поведінку» і виділяти по можливості незначну грошову допомогу. Братство реагувало на звернення бідних вихованців різних учбових закладів і розглядало ці питання на щорічних засіданнях ради. Після чергових обговорень задовільнили прохання хлопчика Е. Святенка і виділило 33 крб. в Богуславське духовне училище як оплату за 4 рік його навчання (Протокол, 1871, №2, с. 33).

З початком війни єпархіальне братство переорієнтувало діяльність у напрям допомоги родинам військових, яка полягала в збиранні коштів, одягу та теплих речей, турботі про сім'ї загиблих.

Комітет братства з 23 липня 1914 р. за підписом голови братства розсилав до 1000 листків по повітовим і парафіяльним відділенням із інформацією про збирання допомоги військовим. На такі заклики відгукнулися, як зазначали братчики «різноманітне за віросповідним, національним і матеріальним складом» населення і з 24 липня почали поступати в розпорядження комітету різні суми грошей. Комітет звернувся до начальника краю з клопотанням про дозвіл влаштувати на початку жовтня одноденний збір на користь родин запасних воїнів. За згоди місцевої влади збір влаштували 5 вересня і отримали 63 тисяч крб. Ці гроші виявилися додатковим доповненням до вже зібраних коштів повітовими і парафіяльними комітетами на місцях організації таких зборів за підписними листками. За приблизними підрахунками, повітовими братствами, по

усій єпархії, було зібрано в межах 450-500 крб. Рада єпархіального братства збрала до 100 тисяч крб. Значну частину отриманих коштів - 24 тисячі, комітет передав повітовим відділенням, де вони були розподілені серед парафій. З цією метою рада Київського братства розіслала 1740 крб. для благочинних повіту, щоб гроші через священників було розподілено серед таких сімей. Зі свідчень відомо, що братство надавало допомогу дружинам запасних і окремим пораненим з приміських до Києва місцевостей на суму 317 крб. (Отчет, 1916, с. 8-9),

На цьому братство не зупинилося і вирішило відкрити два лазарети, що вміщували 75 чоловік. Першу лікарню відкрили 10 жовтня 1914 р. в наданому приміщенні, завідувачами якого призначили спочатку Н. Горілова і Н. Лузгіна, а згодом – А. Розова. Усього поранених і хворих за період з 10 жовтня по 1 січня 1916 рр. поступило: 563 поранених і 37 хворих. Другий лазарет організували 14 листопада 1914 р. 21 квітня 1915 р. відкрили 2 палати: першу на честь родини Трепових, в якій розміщували 11 ліжок, що утримувалися на кошти 11 волостей Київського повіту. 3 ліжка утримували на кошти сім'ї Г. Гаврилова. В період з 29 листопада 1914р. по 1 січня 1916 р. поступило 372 поранених і 51 хворий, котрі пройшли повний курс лікування. За період функціонування другого лазарету (до 14 листопада 1915 р.) на устаткування і утримання лікарняного закладу витратили 16038 крб. 33 коп., з них переважна частина 12585 крб. 95 коп. – становили кошти братства. Додатково 100 крб. надали на утримання лікарні для поранених при Олександрійському парафіяльному відділенні братства Чигиринського повіту (Отчет, 1916, с. 10-11).

Іншим видом надання допомоги стало виготовлення одягу та подарунків для воїнів. Для цих потреб організували комітет, який звернувся до усіх мешканців парафій Київської губернії з пропозицією допомогти в пошиттю теплих речей та білизни. У Києві організували спеціальне бюро в приміщенні гімназії М.Стельмашенко, при якому облаштували майстерню з пошиття речей. На роботу комітету братство асигнувало 14591 крб. 88 коп. й пункт прийому різних пожертв зібрав 4906 крб. 48 коп. З цієї суми витратили близько 18000 крб. на виготовлення речей, а 1488 крб. на доставку подарунків з губернії в бюро комітету. Така мобілізація сил та організована робота братства принесла позитивні результати. В

парафіях під наглядом вчителів, дружин священників проходила робота з виготовленню подарунків. Частина подарунків направляли в комітет, а іншу на передові позиції фронту з уповноваженим від братства Г. Гавриловим і М.Стельмашенком. За проведену роботу братство отримало надзвичайну вдячність зі сторони командного керівництва і солдат, оскільки воно «першим з усіх організацій з'явилося з цінними і потрібними речами».

З 1 січня 1915 р. братство відправило для армії приблизно 54 тисячі ватних жилетів, 12 тисячі пар портянок, 8 тисяч сорочок, 19 тисяч рукавиць, шкарпеток і інших дрібних речей, а також цигарок, табаку, мила і сірників. Додатково братчики асигнували 8600 крб. і поручило комісії виготовити взуття, яке в кількості 1033 пар відправили в діючу армію. На сторінках «Киевских епархиальных ведомостей» розмішували схвальні відгуки, що «братство отримало величезну подяку від начальників частин, які засвідчували отримання подарунків, відзначали про значний підйом духу у війську» (Отчет, 1916, с. 11-12).

Крім роздавання допомоги сім'ям запасних, комітет братства опікувався й дітьми-сиротами, які втратили батька на війні. На їх потреби виділили 5000 крб. на облаштування притулку в Нікольському хуторі Київського повіту, а також додатково 1000 крб. на організацію притулку з ремісничими відділеннями в с. Насташке Васильківського повіту (Отчет, 1916, с. 8).

Братство приділило увагу галичанам, які розорилися і постраждали під час війни. Перед Різдвом 1914 р. представники комітету звернулися до населення губернії з закликом про допомогу, розіслали усім парафіяльним священникам циркулярні пропозиції організувати збір продуктів, пшениці на користь бідним галичанам. Організований збір пожертв перевершив усі сподівання членів братства. Населення віднеслося із співчуттям й «щедро виділяло з своїх запасів пожертви» для постраждалих. Пожертвовані продукти сдавали на станціях залізничних доріг і відправляли безпосередньо Галицькому генерал-губернатору або братству, яке саме здійснювало відповідну розсилку. В загальному з усієї єпархії зібрали приблизно 92 тисячі кілограм різноманітних продуктів. Додатково 20 січня в Києві провели одноденний вуличний збір «Київ – Галич» і зібрали близько 14068 тисяч крб. (ЦДІАУ, ф. 274, оп. 1, спр. 3636, арк. 2). Окрім цього, значні кошти братство

отримало за підписними листками та в результаті збору пожертв по церквах. Відповідно в кінці березня 1915 р. братство відправило 26 тисяч крб. в розпорядження Львівського генерал-губернатора. Про проведену роботу схвально писали на сторінках тогочасних газет, наголошуючи на тому, що братство «відповіло на усі запити нашого неспокійного часу, допомагаючи усім жертвам війни. Розуміння нагальних потреб населення, готовність працювати на користь ближнім» (Отчет, 1916, с. 14).

Висновки. Нові економічні умови, які пов'язувались із результатами реформування Російської імперії, швидкими темпами модернізації вимагала від влади як додаткових капіталовкладень так і наявності максимально лояльного населення на доволі неспокійних «околицях», до яких належала й Київщина, як частина Правобережної України. Відродження релігійних інституцій, що в першій половині століття сприймалися як «чужі», стало частиною імперського плану із побудови нового зразка лояльності та ідентичності «руського мира», в якому православ'ю належить помітне місце. Прагнення частини євреїв вийти за межі традиційних обмежень, які пов'язувались із іудаїзмом та перетворювали їх на «чужих» виявились співзвучними до завдань, які покладались на братства в контексті їх місіонерської діяльності.

Благодійність братств в умовах Першої світової війни мала під собою цілком прагматичне підґрунтя. У такий спосіб російська влада розраховувала на лояльність галицьких греко-католиків (з далекосяжними перспективами їх переходу до православного віросповідання).

Подяка. Висловлюю вдячність членам редакційної колегії журналу та рецензентам за конструктивні зауваження, побажання та консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Авторка не отримувала фінансової підтримки для проведення дослідження й публікації цієї статті.

Джерела та література

Жилюк, С. (1994). Діяльність церковних братств на Волині (друга пол. XIX – поч. XX ст.). Велика Волинь: науково-популярні краєзнавчі праці, Т. 15. СС. 54–62.

Жилюк, С. (1996) Російська православна церква на Волині (1793–1917). Житомир. 173 с.

Из епархиальной хроники. Киевские епархиальные ведомости. 1914. №4. С. 86-87.

Казаков, М. (2016). Православні братства Київської губернії на початку 1860-х років: причини занепаду. Етнічна історія народів Європи. Випуск 49. С. 56-61.

Опря, І. (2012). Місіонерська робота православних братств у Правобережній Україні у 60-ті роки XIX – на початку XX ст. //Гілея. Науковий вісник. К. Вип. 65 (10). СС. 178-189.

Отчет Киевского Св. Владимирского братства за 25 лет его существования с 15 июля 1864 по 15 июля 1889 г. Киевские епархиальные ведомости. 1890. №5-6. С. 62-72.

Отчет Киевского Свято-Владимирского братства на 5 год его существования с. 21 июля 1868 по 12 октября 1869 г. К., 1869. 21 с.

Отчет Киевского Св. Владимирского братства ревнителей православия за 1894 год. Киевские епархиальные ведомости. 1895. №4. С. 54-66.

Отчет Киевского Св. Владимирского братства ревнителей православия за 1896 год. Киевские епархиальные ведомости. 1897. №6. С. 116-126.

Отчет Киевского Свято Владимирского братства ревнителей православия за 1901 г. (37 год от основания братства). К., 1902. 21 с.

Отчет о деятельности Киевского Епархиального Свято Владимирского братства, сост. под высоч. покровительством его императ. величества за 1914-1915. К., 1916. 32 с.

Протокол заседания братства Св. Владимира 19 января 1871 года. Киевские епархиальные ведомости. 1871. №7. С. 163-171.

Протокол заседания Киевского Владимирского братства 23 октября 1870 года. Киевские епархиальные ведомости. 1871. №2. С. 29-34.

Проект устава Киевского Свято-Владимирского при Софийском соборе братства. Киевские епархиальные ведомости. 1864. №19. С. 591-595.

Сажок, О. (2013). Становлення і розвиток церковного братського руху у Волинській губернії у другій половині XIX – на початку XX ст. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. № 21. С.33–38.

Центральний державний історичний архів України. (ЦДІАК України). Ф. 127. Оп. 667. Спр. 499, 21 арк.

ЦДІАК. Ф. 442. Оп.661. Спр. 273, 17 арк.

ЦДІАК. Ф. 274. Оп. 1. Спр. 3636, 26 арк.

References

Zhylyuk, S. (1994). *Diyal'nist' tserkovnykh bratstv na Volyni (druga polovyna XIX – poch. XX st.)* [Activity of church fraternities in Volyn (second

half XIX – beginning XX century)]. Veluka Volyn' naukovo-populyarni krayeznavchi pratsi, T. 15, 54–62. [in Ukrainian].

Zhyliuk S. (1996) Rosiiska pravoslavna tserkva na Volyni (1793–1917). Zhytomyr. 173 s.

Iz yeparkhial'noy khroniki [From the diocesan chronicle]. Kiyevskiy yeparkhial'nyye vedomosti. 1914. №4. S. 86-87. [in Russian].

Kazakov, M. (2016). Pravoslavni bratstva Kyiviv'skoyi huberniyi na pochatku 1860-kh rokiv: prychny zanepadu. Etnichna istoriya narodiv Yevropy. Vypusk 49. S. 56-61. [in Ukrainian].

Oprya, I. (2012). Misionerska robota pravoslavnykh bratstv u Pravoberezhnii Ukraini u 60-ti roky XIX – na pochatku XX st. //Hileia. Naukovyi visnyk. K. Vyp. 65 (10). SS. 178-189.

Otchet Kiyevskogo Sv. Vladimirskogo bratstva za 25 let yego sushchestvovaniya s 15 iyulya 1864 po 15 iyulya 1889 g. [Report of the Kiev St. Vladimir Brotherhood for 25 years of its existence from July 15, 1864 to July 15, 1889]. Kiyevskiy yeparkhial'nyye vedomosti. 1890. №5-6. S. 62-72. [in Russian].

Otchet Kiyevskogo Svyato-Vladimirskogo bratstva na 5 god yego sushchestvovaniya s. 21 iyulya 1868 po 12 oktyabrya 1869 g. [Report of the Kiev St. Vladimir Brotherhood for the 5th year of its existence p. July 21, 1868 to October 12, 1869]. (1869). 21 s. [in Russian].

Otchet Kiyevskogo Sv. Vladimirskogo bratstva revniteley pravoslaviya za 1894 god [Report of the Kiev Holy Vladimir Brotherhood for the 5th year of its existence p. July 21, 1868 to October 12, 1869]. Kiyevskiy yeparkhial'nyye vedomosti. 1895. №4. S. 54-66. [in Russian].

Otchet Kiyevskogo Sv. Vladimirskogo bratstva revniteley pravoslaviya za 1894 god [Report of the Kiev St. Vladimir Brotherhood of zealots of orthodoxy for 1894]. Kiyevskiy yeparkhial'nyye vedomosti. 1895. №4. S. 54-66.

Otchet Kiyevskogo Sv. Vladimirskogo bratstva revniteley pravoslaviya za 1896 god. [Report of the Kiev St. Vladimir Brotherhood of zealots of orthodoxy for 1896]. Kiyevskiy yeparkhial'nyye vedomosti. 1897. №6. S. 116-126. [in Russian].

Otchet Kiyevskogo Svyato Vladimirskogo bratstva revniteley pravoslaviya za 1901 g. (37 god ot osnovaniya bratstva) [Report of the Kiev Holy Vladimir Brotherhood of zealots of orthodoxy for 1901 (37 years from the founding of the brotherhood)]. K., 1902. 21 s.

Otchet o deyatel'nosti Kiyevskogo Yeparkhial'nogo Svyato Vladimirskogo bratstva, sost. pod vysoch. pokrovitel'stvom yego imperat. velichestva za 1914-1915 [Report on the activities of the Kiev Diocesan Holy Vladimir Brotherhood, comp. under tall patronage of his imperator. majesties for 1914-1915]. K., 1916. 32 s. [in Russian].

Protokol zasedaniya bratstva Sv. Vladimira 19 yanvarya 1871 goda [Minutes of the meeting of the brotherhood of St. Vladimir on January 19, 1871]. Kiyevskiye yeparkhial'nyye vedomosti. 1871. №7. S. 163-171. [in Russian].

Protokol zasedaniya Kiyevskogo Vladimirskogo bratstva 23 oktyabrya 1870 goda [Minutes of the meeting of the brotherhood of St. Vladimir on October 23, 1870]. Kiyevskiye yeparkhial'nyye vedomosti. 1871. №2. S. 29-34. [in Russian].

Proekt ustava Kiyevskogo Svyato-Valdimirskogo pri Sofiyskom sobore bratstva [Draft charter of the Kiev Svyato-Valdimirovsky at the Sophia Cathedral of the brotherhood]. Kiyevskiye yeparkhial'nyye vedomosti. 1864. №19. S. 591-595. [in Russian].

Sazhok, O. (2013). Stanovlennya i rozvytok tserkovnoho brat's'koho rukhu u Volyns'kiy huberniyi u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX st. [Formation and development of the church fraternal movement in the Volyn province in the second half of the XIX - early XX centuries]. Naukovyy visnyk Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky. Istorychni nauky. № 21. S.33–38/ [in Ukrainian].

Tsentral'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrainy [Central State Historical Archive of Ukraine], f. 442, op. 661, spr. 273, 17 ark. [in Russian].

CSHAU, f. 274, op. 1, spr. 3636, 26 ark. [in Russian].

Alyoshina Oksana. MISSIONARY AND CHARITABLE ACTIVITIES OF ST. VOLODYMYR'S BROTHERHOOD OF KYIV PROVINCE (THE SECOND HALF OF THE XIX - EARLY XX CENTURIES)

Abstract

*This article analyzes the charitable and missionary activities of St. Volodymyr's Brotherhood. These areas were of primary importance in the Brotherhood's activities and reflected the intentions of the Russian authorities to consolidate the Orthodox religion on the territory of Right-Bank Ukraine and Galicia during World War I. **The methodology** of the paper is based on the principles of historicism alongside the general scientific and special-historical methods: critical, analytical, synthesis, and generalization. **Scientific novelty.** On the basis of the little-known archival documents, the missionary activity of the Brotherhood among the Jews was analyzed, the quantitative indicators of the so-called "christenings" were introduced into scientific circulation. The main aspects of philanthropic activities of the Brotherhood during World War I were revealed.*

Conclusions. *The new economic conditions associated with the results of the reform in the Russian Empire and the rapid pace of modernization demanded additional investments and the presence of the most loyal population in rather*

troublesome “neighborhoods”, which included Kyiv as part of Right-Bank Ukraine, from the authorities. The revival of religious institutions, perceived as “foreign” in the first half of the century, was part of the imperial plan to build a new model of loyalty and identity in the “Russian world” in which Orthodoxy had a prominent place. The desire of some Jews to go beyond the traditional constraints associating with Judaism and turning them into “foreigners” proved to be in tune with the tasks assigned to the brotherhoods in the context of their missionary activities.

The charity of the brotherhoods during World War I had a completely pragmatic basis. In this way, the Russian authorities relied on the loyalty of Galician Greek Catholics (with far-reaching prospects for their conversion to the Orthodox faith).

Keywords: national politics, Orthodox Church, missionary, Orthodox Brotherhood, charity, Kyiv province, World War I.

**Aloszyna Oksana. KIERUNKI MISYJNE I CHARYTATYWNE
DZIAŁALNOŚCI ŚWIĘTEGO BRACTWIA WŁODZIMIERA PROWINCJI
KIJOWSKIEJ (DRUGA POŁ. XIX - POCZĄTEK XX WIEKU)**

Streszczenie

Celem artykułu jest analiza działalności charytatywnej i misyjnej Bractwa św. Włodzimierza. Obszary te były jednymi z priorytetów w jego funkcjonowaniu i odzwierciedlały dążenie władz rosyjskich do konsolidacji wyznania prawosławnego na terenie Prawobrzeżnej Ukrainy i Galicji (w czasie I wojny światowej). Metodologia pracy oparta jest na zasadach historyzmu. Podczas pisania pracy zastosowano ogólne i specjalne metody historyczne: krytyczne, analityczne, syntetyczne i uogólniające. Nowość naukowa - na podstawie mało znanych dokumentów archiwalnych przeanalizowano działalność misyjną społeczeństwa wśród Żydów, do obiegu naukowego wprowadzono ilościowe wskaźniki tzw. chrztów. Ujawniają się główne aspekty braterskiej działalności bractwa w warunkach I wojny światowej.

Wnioski. Nowe warunki gospodarcze związane z rezultatami reformy Imperium Rosyjskiego, szybkie tempo modernizacji wymagały od rządu zarówno dodatkowych inwestycji, jak i obecności najbardziej lojalnej ludności w dość niespokojnych „dzielnicach”, do których należał Kijów jako część Prawobrzeżnej Ukrainy. Odrodzenie instytucji religijnych, postrzeganych jako „obce” w pierwszej połowie stulecia, było częścią imperialnego planu budowy nowego modelu lojalności i tożsamości w „rosyjskim świecie”, w którym prawosławie zajmowało poczesne miejsce. Pragnienie niektórych Żydów, by wyjść poza tradycyjne ograniczenia związane z judaizmem i przemienić ich w

„obcych”, okazało się zgodne z zadaniami wyznaczonymi bractwom w kontekście ich pracy misyjnej.

Działalność charytatywna bractw w czasie I wojny światowej miała bardzo pragmatyczne podstawy. W ten sposób władze rosyjskie oparły się na lojalności galicyjskich grekokatolików (z daleko idącymi perspektywami ich nawrócenia na prawosławie).

Słowa kluczowe: *polityka narodowa, cerkiew, praca misyjna, ortodoksyjne bractwo, dobroczynność, województwo kijowskie, pierwsza wojna światowa.*

Статтю надіслано до редколегії 03.09.2021 р.
Статтю рекомендовано до друку 25.10.2021 р.